

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

2018 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2019-02-15

Vilnius

VADOVO ŽODIS

Svarbiausias Tautinių mažumų departamento veiklos prioritetas nuo pat jo atkūrimo 2015 m. – užtikrinti galimybes Lietuvoje gyvenantiems tautinių mažumų atstovams saugoti savo tapatumą, visapusiškai dalyvauti šalies visuomeniniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime, jaustis ir būti pilnaverte Lietuvos visuomenės dalimi, savo šalies šeiminkais.

2018 m. minėjome Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, todėl Departamento išskirtinį dėmesį teikė priemonėms, įtvirtinančioms Lietuvos visuomenėje istorinę tiesą, kad tokios Lietuvos, kokią turime, nebūtų be visų mūsų valstybėje gyvenančių tautų indėlio. Departamentas organizavo ir skatino visų Lietuvoje gyvenančių tautų prisidėjimą prie valstybės šimtmečio minėjimo.

2018 metais Departamentas finansavo trijų kryptių kultūrų plėtotės projektus: Tautinių mažumų kultūros sklaidos, Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje bei Tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse. Taip pat buvo skelbtas atskiras Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos projektų konkursas.

Svarbi Departamento veiklos kryptis – jaunimo bendradarbiavimo ir dialogo skatinimas. Šio tikslo 2018 m. siekėme aktyvindami ir finansuodami mokyklų tautinių mažumų ir lietuvių mokomosiomis kalbomis bendradarbiavimą, pasikeitimą gerąja patirtimi, jaunimo įtraukimą į kitą kultūrinę ir kalbinę aplinką. Skatindamas Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinį dialogą, departamentas finansavo Pietryčių Lietuvos mokyklų, kuriose mokoma lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis, moksleivių projektus.

2018 m. Departamentas ėmėsi aktyvių veiksmų, formuodamas teigiamą viešąją nuomonę apie tautines mažumas bei skatindami visuomenės domėjimąsi tautinėmis bendrijomis, jų gyvenimo būdu, tradicijomis, kalbomis, kultūros paveldu – skelbė konkursus žurnalistams ir studentams. Metų pradžioje visuomenei pristatyta Departamento paroda „Lietuvą kūrėme kartu“ – apie Lietuvos tautinių mažumų istoriją ir indėlį į Lietuvos valstybingumo formavimą, 2018 m. apkeliaavo daug šalies mokyklų, kultūros centrų ir muziejų.

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMASIS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

Konteksto analizė

Kiekviena iš 154 Lietuvoje gyvenančių tautų yra savita, kiekvienai yra būdingos išskirtinės savybės ir poreikiai. Intergracija yra dvipusis procesas, kai ne tik tautinė mažuma tampa visuomenės dalimi, tačiau kartu visuomenė ją priima, suteikdama galimybę išsaugoti savitumą. Tad ir problemos šiuo atveju yra dvilypės – daugumos požiūrio į mažumos saviidentifikacijos teisę ir mažumos požiūrio į daugumos nustatytą tvarką.

Deja, mūsų visuomenėje vis dar pasitaiko negatyvaus požiūrio į tautines mažumas, susijusio su vyraujančiu stereotipiniu mąstymu apie jas. Stereotipai dažnai kyla dėl informacijos stokos, ypač jeigu bendruomenė gyvena pakankamai uždara. Didelė dalis Departamento veiklų yra nukreipta į tokio stereotipinio mąstymo pakeitimą – per edukacines programas ir švietėjišką veiklą, projektų finansavimą, kovą su neapykantos kalbos apraiškomis visuomenėje ir pan.

Kita vertus, tautinėms mažumoms reikia padėti integruotis į visuomenę, laiku užčiuopti galimas problemas ir dialogo būdu stengtis jas spręsti. Skiriant projektinį finansavimą atskirą dėmesį skiriame visuomeniškumo ir pilietiškumo skatinimui.

Išskirtinio valstybės dėmesio reikalauja tai, kad tautinės mažumos, jų poreikiai ir jausmai tampa politinių ir propagandinių manipuliacijų objektais. Ši problema yra sprendžiama sunkiausiai, nes tokių

nuotaikų kurstymo esmė yra įtampų kūrimas ir didesnis jų eskalavimas, todėl šioje srityje vien Departamento pastangų neužtenka, o reikia koordinuoto visuomenės, tautinių mažumų bendruomenių, visų valstybės institucijų ir politikų darbo.

2018 m. Departamentas, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginius tikslus nustatė prioritetinius darbus, kuriais prisidėjo prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tikslų siekimo. Galima būtų išskirti 3 sritis, kuriose Departamentas nemažai nuveikė, taip pat šiomis kryptimis suplanuotos veiklos ir ateityje:

Pietryčių Lietuva. Pietryčių Lietuvos regionas, kuris visos šalies kontekste yra unikalus jame sutelktai gyvenančių tautinių bendrijų įvairove bei turtingu istoriniu ir kultūriniu paveldu, vis dar pasižymi tam tikru socio-kultūriniu uždaru. Vyriausybės programoje numatyti pilietinio ugdymo, bendruomenių aktyvinimo bei regionų plėtros darbai, Pietryčių Lietuvoje įgauna glaudų ryšį su tautinių mažumų srities politikos raida bei įgyvendinimu. Siekdamas mažinti Pietryčių Lietuvos regiono istorinį ir kultūrinį uždaramą didelį dėmesį 2018 m. Departamentas skyrė Pietryčių Lietuvos regionui. Įgyvendinant Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę, programą, atskiru punktu išskirtas Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje finansavimo prioritetas, pagal kurį prioritetiniai atrankos kriterijai taikyti projektams, skatinantiems šio regiono gyventojų, priklausančių tautinėms mažumoms, integraciją į visos Lietuvos kultūrinę erdvę, įsitraukimui į šimtmečio minėjimo iniciatyvas, pilietiškumo ugdymui. 2018 m. atskiru punktu išskirtas Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimo finansavimo prioritetas, pagal kurį prioritetiniai atrankos kriterijai taikyti Pietryčių Lietuvos regiono ir mokyklų bendrų veiklų su kitų Lietuvos regionų mokyklomis projektams, stiprinantiems mokyklų įvairiomis mokomosiomis kalbomis tarpkultūrinį bendradarbiavimą, įvairių tautybių moksleivių tarpusavio mainus ir įvairių šalies regionų materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo pažinimą.

Visuomenės informavimas. Dėl aktyvaus priemonių, kuriomis siekiama daryti įtaką įvairioms Lietuvos gyvenimo sritims, naudojimo vis svarbiau tampa stiprinti valstybės veiklą ugdant visuomenės informuotumą, informacinį raštingumą, mažinant tautinės ir rasinės diskriminacijos, etninės neapykantos apraiškas, skatinant įvairių tautinių mažumų tarpkultūrinį dialogą. Objektvus bei pilietiškai atsakingos informacijos pateikimas apie tautinių mažumų reikšmę ir indėlį į šalies kūrimą, suteikia galimybę didinti Lietuvos visuomenės tarpkultūrinę komunikaciją, atvirumą ir kritinį mąstymą, stiprina kultūrinius, politinius bei ekonominius ryšius. Įgyvendinant Vyriausybės programoje numatytiems visuomenės kritinio mąstymo ir atsparumo informacinėms grėsmėms stiprinimo prioritetams skirtas veiklas, Departamentas 2018 metais dirbo su žiniasklaidoje ir viešajame diskurse pasitaikančiu Lietuvos tautinių grupių stereotipizavimu, vykdydamas priemones, skirtas padėti išvengti tautybės pabrėžimo neigiamame viešajame kontekste, palaikė nuolatinį dialogą su visuomene, žiniasklaidos priemonėmis, skatindamas atsakingai teikti informaciją, galinčią sukelti tarptines įtampas. Taip pat vykdytos priemonės, didinančios visuomenės informuotumą apie Lietuvos tautines mažumas bei skatinančios įvairių tautinių grupių tarpkultūrinį dialogą. Siekiant paskatinti etišką (socialiai atsakingą) ir objektyvų tautinių mažumų atvaizdavimą žiniasklaidoje, inicijuota diskusija apie tautybės vaizdavimą neigiamame kontekste, žurnalistams skirta premija už tarpkultūrinio dialogo skatinimą, kuriant auklėjamąjį, nediskriminuojantį ir pilietiškai atsakingą turinį, informuojantį apie tautines mažumas ir jų gyvenimą bei indėlį į Lietuvos visuomenę, finansuoti žurnalistų projektai, kurie prisidėjo prie pilietiškumo ugdymo ir dialogo tarp tautų įvairovės skatinimo, organizuotas seminaras „Šiuolaikinės medijos ir informacijos raštingumas: kaip ugdyti atsparumą“, skirtas Pietryčių Lietuvos mokytojams.

Strateginė partnerystė regione. Lietuvai, siekiančiai saugios partnerystės Baltijos jūros regione, ypatingai svarbus tautinių bendruomenių, kaip kultūrinio mediatoriaus tarp kilmės tėvynės ir Lietuvos, vaidmuo. Įgyvendindamas Vyriausybės programos nuostatas vystyti pozityvų bendradarbiavimą su Lenkija, Departamentas 2018 m. užmezgė bendradarbiavimą su Jerzy Giedroyco dialogo ir bendradarbiavimo forumu, siekiant teikti objektyvią informaciją Lenkijos visuomenei apie Lietuvos lenkų bendruomenės padėtį Lietuvoje. Parengtas ir išleistas leidinys apie Lietuvos lenkų tautinę mažumą lietuvių bei lenkų kalbomis, Departamento organizuojamame mokslo baigiamųjų darbų konkurse išskirtas atskiras lenkų tautinės mažumos tematikos prioritetas. 2018 m. specialiąja premija pagal šį prioritetą apdovanotas bakalauro studijų darbas „Vilniaus raj. Vietovardžių vartoseną Lietuvos lenkų kalboje (sociolingvistinis tyrimas)“.

ANTRASIS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas: siekti tautinių santykių darnos

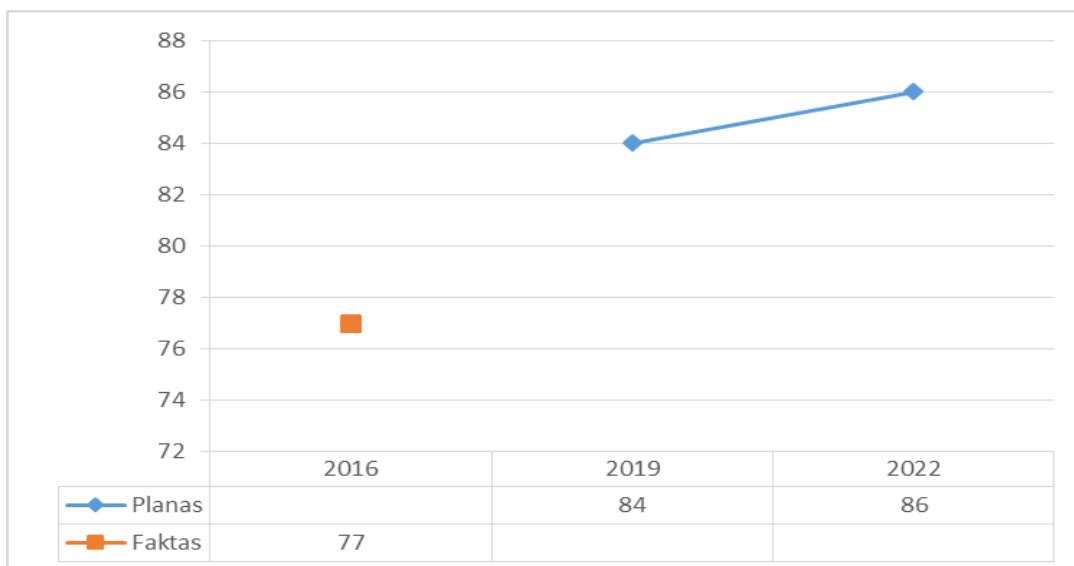
Departamentas, įgyvendindamas strateginį tikslą, siekia darnios Lietuvos visuomenės, visapusiškai panaudodamas šalyje gyvenančių tautų kultūrinį potencialą valstybės pažangai.

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Lietuvos Respublikos biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur.)			
		Patvirtintas planas	Patikslintas planas*	Faktiškai panaudota	Panaudojimo dalis nuo patikslinto plano (proc.)**
01-01	Tautinių mažumų integracija į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę	978,0	973,0	969,0	99,6
	<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>	-	-	-	-

Strateginis tikslas vertinamas šiuo efekto vertinimo kriterijumi: „Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, kurie jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą, dalis (procentais)“. Šis vertinimo kriterijus buvo nustatytas 2010 metais ir skaičiuojamas kas treji metai. Kitą efekto vertinimo kriterijui nustatyti skirtą tyrimą planuojama atlikti 2019 metais.

1 grafikas. Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, kurie jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą, dalis*, proc.

* Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimas atliekamas kas trejus metus. Departamentas savo veiklą pradėjo 2015 m. liepos 1 d.

2015 metų pradžioje Lietuvos Respublikos kultūros ministerija inicijavo **Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimą**. Šio tyrimo metu išanalizuoti duomenys apie tautinių mažumų padėtį Lietuvoje ir, remiantis atlikta duomenų analize, nustatyta, kokiomis priemonėmis valstybė gali gerinti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo išsaugojimą ir jų integraciją į visuomenės gyvenimą. Tyrimo metu nustatyta, kad 23 procentai tautinių mažumų atstovų mano, kad diskriminacijos dėl tautybės reiškinys Lietuvoje yra paplitęs; 62 procentai respondentų nurodė, kad diskriminacija dėl tautybės yra gana reta ar itin reta; 77 procentai tautinėms mažumoms priklausančių asmenų jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą ir nemano, kad diskriminacijos dėl tautybės reiškinys Lietuvoje yra paplitęs.

Departamento strateginis tikslas, programoje numatytos veiklos, tautinės tapatybės puoselėjimo galimybės - projektinis kultūros, neformaliojo ugdymo rėmimas yra nukreiptos siekiant geresnių rezultatų numatytam efekto kriterijui pasiekti.

2018 M. SVARBIAUSI PASIEKTI VEIKLOS REZULTATAI IR ATLIKTI DARBAI

Teisėkūros iniciatyvos

Departamentas tęsė darbą rengiant Tautinių mažumų įstatymo projektą, į procesą įtraukdamas suinteresuotas įstaigas, institucijas ir ekspertus.

Vykdydamas 2017 m. lapkričio 15 d. Ministro Pirmininko pavedimą Nr. S-3091 „Dėl Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo projekto“, Departamentas parengė ir 2017 m. lapkričio 28 dieną KM pateikė Tautinių mažumų įstatymo projektą. Vykdydamas 2018 m. balandžio 27 d. raštu Nr. S2-1235 KM atsiųstą pavedimą, TMD sušaukė ekspertinės darbo grupės, sudarytos iš Lietuvos Respublikos Ministro pirmininko patarėjo, Kultūros ministerijos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo ministerijos, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Vidaus reikalų ministerijos, Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų bei TMD atstovų, posėdį. Ekspertai siūlė įstatymu nekurti kituose teisės aktuose įtvirtintų bei nekurti naujų ir galimai diskriminacinio pobūdžio teisės normų, kurios sudarytų kliūtis tautinių mažumų integracijai bei keltų naujas įtampas. Apsvarstyti galimybę rengti valstybinę strategiją ir (arba) politikos gaires tautinių mažumų atžvilgiu, kurioje galėtų atsirasti ir tautinių mažumų ar tautinių bendrijų apibrėžimas, taip pat galėtų būti sprendžiami kiti tautinėms

mažumoms aktualūs klausimai. Esant poreikiui rengti tautinių mažumų įstatymo projektą, atspindintį tarptautinę praktiką bei Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos nuostatas.

Departamentas rengė Tautinių bendruomenių istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcijos projektą, kuris buvo išsiųstas suinteresuotoms institucijoms (Kultūros ministerijai, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai, Užsienio reikalų ministerijai ir kt.) pastaboms pateikti pagal savo kompetencijas. Buvo rengiamas Koncepcijos taisymas ir pildymas, atsižvelgiant į šias pastabas. Toliau numatytas susitikimas su Tautinių bendrijų taryba prie Tautinių mažumų departamento, kurio metu tautinių bendruomenių atstovai teiks pastabas ir pasiūlymus koncepcijai.

Darbas su tautinių mažumų nevyriausybinėmis organizacijomis

Didžiausią departamento veiklos dalį sudarė darbas su tautinių mažumų nevyriausybinėmis organizacijomis: skatinome tautinių mažumų visapusišką integravimąsi į visuomenės gyvenimą, stiprinome sociokultūrinius įgūdžius bei suteikėme trūkstamas kompetencijas.

Departamentas įgyvendindamas Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę, programą, vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu pavestą priemonę, skirtą socialiniams ir ekonominiams skirtumams regionuose, kuriuose gausiai gyvena tautinių mažumų atstovai mažinti bendradarbiavo su daugiau negu 250 aktyviai veikiančių tautinių mažumų visuomeninių organizacijų ir skyrė finansavimą geriausiems tautinių mažumų kultūros projektams.

2018 m. Departamentas finansavo trijų krypčių projektus:

- Tautinių mažumų kultūros sklaidos;
- Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje;
- Tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse.

Iš viso Departamentui 2018 metams pateiktos 238 paraiškos.

Daugiausiai – 181 projektas – pretendavo į finansavimą Tautinių mažumų kultūros sklaidos srityje.

Finansuoti 132 projektai, kuriems paskirstyta 175.000 eurų. Atliktas įgyvendinamų projektų bei pasiektų rezultatų monitoringas, teiktos rekomendacijos ateinančių metų projektų įgyvendinimui, metodinė pagalba dėl paraiškų teikimo.

Tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse prioritetui pateikta 14 projektų, kurių bendra vertė yra virš 170 tūkst. eurų, finansuota 10 projektų, kuriems paskirstyta 25.000 eurų.

Socialinių ir ekonominių skirtumų Pietryčių Lietuvoje mažinimas

Departamentas įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu pavestą priemonę, skirtą socialiniams ir ekonominiams skirtumams regionuose, kuriuose gausiai gyvena tautinių mažumų atstovai mažinti, 2017 metų lapkritį skelbė konkursą tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje 2018 metų projektams finansuoti. Tautinių mažumų kultūros sklaidos Pietryčių Lietuvoje krypties pateikti 43 projektai. Finansuoti 33 projektai, kuriems paskirstyta 70.000 eurų. Finansavimas skirtas pilietiškumo ugdymui, tarpkultūrinio dialogo ir atminties įprasminimo veikloms Pietryčių Lietuvoje bei stiprinti pilietines, kultūrinės, socialines veiklas ir įgūdžius.

Skatindamas Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinį dialogą, finansavo 14 Pietryčių Lietuvos mokyklų, kuriose mokoma lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis, moksleivių projektų. Šių projektų įgyvendinime dalyvavo dar 20 mokyklų iš Vilniaus ir Vilniaus rajono, Visagino, Šalčininkų, Švenčionių, Trakų, Kretingos, Šilutės, Šiaulių, Varėnos, Kėdainių, Palangos ir Ukmergės. Taip pat finansuotos šešios nevyriausybines organizacijos, kurių projektuose dalyvavo apie 100

mokyklų moksleivių bei 5 nevyriausybinių organizacijos, kurių projektų veiklose dalyvavo vaikai ir jaunimas iš Pietryčių Lietuvos. Iš viso Pietryčių Lietuvos mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo projektuose dalyvavo daugiau kaip 3000 vaikų. Mokyklų bendradarbiavimo bei projektams buvo skirta daugiau kaip 60 tūkst. eurų.

Departamentas kartu su VšĮ „Trakų švietimo centras“ Trakuose organizavo tautinių mažumų mokyklų 5–6 klasių moksleivių viktoriną „Ar aš viską žinau apie Lietuvą?“, skirtą Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio paminėjimui ir Lietuvių kalbos dienoms.

Departamentas kartu su Rytų Lietuvos mokytojų sąjunga ir VšĮ „Trakų švietimo centras“ organizavo konferenciją „Šiuolaikinės visuomenės iššūkiai ir ugdymo tobulinimo galimybės“, kuriame mokytojams buvo pristatytos edukacinės programos vaikams ir suaugusiems, supažindinta su Lietuvos tautinių mažumų istorija tarpukario laikotarpiu bei skaityta paskaita „Šiuolaikinės visuomenės iššūkiai ir ugdymo tobulinimo galimybės“.

Departamentas Trakuose organizavo seminarą tautinių mažumų kultūros darbuotojams „Tarpkultūrinių kompetencijų ugdymas ir sklaida Pietryčių Lietuvoje“, kuriame su seminario dalyviais buvo pasidalinta gerąja patirtimi, koordinuojant Trakų rajono kultūros, tautinių mažumų bendrijų ir vietos bendruomenių kultūrinės veiklas, pristatyta apie kultūros sektoriaus galimybes pritraukti lėšas iš europinių fondų bei skaityta paskaita apie kultūrinės aplinkos įtaką tautinės tapatybės formavimuisi. Seminaro dalyviai buvo supažindinti su Užutrakio dvaro sodybos kultūrinio paveldu ir dalyvavo edukacinėje programoje „Gruzinių bendruomenės kultūrinės veiklos ir tradicijų pristatymas“.

Departamentas kartu su Rytų Lietuvos mokytojų sąjunga organizavo respublikinį skaitovų konkursą, kuriame lietuvių, rusų, lenkų, baltarusių mokyklų mokytojai deklamavo Jono Basanavičiaus, Vinco Kudirkos, Adomo Mickevičiaus, Salomėjos Neries ir kitų autorių poezijos kūrinius lietuvių ir tautinių mažumų kalbomis.

Organizuotas seminaras „Šiuolaikinės medijos ir informacijos raštingumas: kaip ugdyti atsparumą“, skirtas Pietryčių Lietuvos mokytojams. Pranešimus apie informacines grėsmes ir atsparumą joms skaitė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Lietuvos kariuomenės atstovai bei Vilniaus politikos analizės instituto dėstytojas.

Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos salėje suorganizuotas Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų bendradarbiavimo iniciatyvų pristatymo renginys, kuriame dalyvavo moksleiviai ir mokytojai iš Vilniaus ir Vilniaus rajono, Visagino, Šalčininkų, Trakų, Varėnos, Kėdainių ir Ukmergės. Jaunuoliai, bendradarbiaudami su kitų šalies regionų mokyklų mokiniais, įvairiomis meninėmis formomis išreiškė savo patirtis, minint Lietuvos 100-mečio jubiliejų. Renginio dalyviai kūrybiškai supažindino su įvairiomis tautomis, jų kultūra, tradicijomis, papročiais, istorija ir folkloru bei krašto išskirtinumu. Renginio pabaigoje buvo apdovanoti ryškiausių pristatymų autoriai bei įteikti padėkos raštai visoms bendradarbiavimo iniciatyvose dalyvavusioms mokykloms.

Romų integracija

Siekdamas užtikrinti romų tautinės mažumos integraciją į Lietuvos visuomenę, Departamentas koordinavo Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plano priemonių vykdymą, įgyvendino plane numatytas romų švietimo, moterų įgalinimo ir tolerancijos skatinimo priemones; vykdė veiksmų plano stebėseną; rėmė romų kultūros ir tradicijų sklaidą; bendradarbiavo su Europos Taryba ir Europos Komisija sprendžiant romų integracijos klausimus ir įgyvendino projektą „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“, siekiantį užtikrinti romų nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą su vietos savivaldos institucijomis.

Departamentas įgyvendino 29 veiksmų plano priemones. Bendradarbiaujant su Romų visuomenės centru buvo organizuotas romų vaikų neformalus ugdymas, vaikų vasaros stovykla,

užtikrinta kompiuterinės klasės veikla vaikams ir suaugusiems, valstybinės kalbos kursai 15 asmenų, organizuotas holokausto minėjimas, tarpkultūrinio tarpininkavimo paslaugų teikimas.

Departamentas rėmė tradicinius romų renginius, puoselėjančius romų kalbą, papročius, istoriją ir supažindinančius visuomenę su savita romų bendruomenės kultūra.

Departamentas tęsė projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ įgyvendinimą. ES lėšomis finansuojamas projektas yra skirtas skatinti romų bendruomenių ir vietos savivaldybių bendradarbiavimą bei užtikrinti savitarpio dialogą, sprendžiant romų tautinei mažumai aktualius klausimus socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros srityse.

Įgyvendinat projektą organizuotas seminaras „Kalbėk laisvai – viešosios kalbos pagrindai“, mokytojams apie romų holokaustą „Romų tautinės mažumos istorija: nuo atsiradimo Europoje iki XX amžiaus genocido“.

Kybartų Saulės progimnazijoje vyko romų vaikų kūrybinės dirbtuvės „Piešiu aš laisvą Lietuvą“.

Organizuoti muzikos ir lyderystės lavinimo mokymai romų jaunimui iš Aukštaitijos regiono, parengta metodinė medžiaga „Romų bendruomenės identiteto raiška globalizacijos kontekste“, organizuota paroda „Momento homo est“, sukurtas ir administruojamas internetinis puslapis www.romuplatforma.lt

Bendradarbiaudamas su Europos Tarybos Jaunimo departamentu, Departamentas išleido metodinę priemonę apie romų genocidą „Teisė prisiminti“, kuri buvo pristatyta Vilniuje. „Teisė prisiminti“ – tai metodinė priemonė jaunimui, kurios tikslas skleisti informaciją apie romų genocidą bei kovoti su diskriminacija. Knyga paremta žmogaus teisių švietimo principu. Joje pateikiamos užsiėmimų, atminimo renginių organizavimo idėjos; informacija apie romų genocidą. Metodinė priemonė skirta visiems, dirbantiems švietimo srityje.

Bendradarbiaudamas su Europos Tarybos Jaunimo departamentu ir Romų visuomenės centru, Departamentas organizavo Lietuvos romų jaunimo mokymus apie romų genocidą ir žmogaus teises. Mokymų tikslas – stiprinti romų jaunimo lyderių ir žmogaus teisių aktyvistų gebėjimus ir skatinti juos organizuoti neformalią Lietuvos jaunimo švietėjišką veiklą apie romų genocidą vadovaujantis „Teisės prisiminti“ vadovėliu.

Departamento atstovai dalyvavo tarptautiniuose susitikimuose romų klausimais: dalyvauta Europos Tarybos CAHROM komiteto posėdyje Atėnuose; Kroatijoje pristatytos Lietuvos priemonės, skirtos užtikrinti romų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką; XVI Europos Tarybos romų klausimų ekspertų komiteto (CAHROM) susitikime Strasbūre; XIV nacionalinių ekspertų, atsakingų už Romų integracijos strategijų vykdymą, susitikime Briuselyje. Departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė vyriausybės delegacijos sudėtyje dalyvavo Lietuvos ketvirtosios ataskaitos pagal tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą svarstyme Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitete Ženevoje. Sesijos metu pristatytos tarpinstitucinio romų integracijos veiksmų plano detalės bei kiti su Lietuvos tautinėmis mažumomis susiję klausimai.

Lietuvos patirtis romų integracijos srityje pristatyta Tematinio Europos Tarybos CAHROM komiteto vizito Latvijoje metu. Vizito tema – „Romų integracija, politikos formavimas ir koordinavimas valstybėse su mažu romų skaičiumi“.

2018 m. organizuotas susitikimų ciklas su priklausomybės ligomis dirbančiais asmenimis. Susitikimų tikslas – suteikti gyvenimo įgūdžių, reikalingų sveikai gyventi ir nepradėti vartoti alkoholio ir narkotikų; ugdyti kritišką mąstymą atsispirti aplinkos įtakai; suvokti žalos padarinius; sužinoti apie naujų psichoaktyviųjų medžiagų iššūkius. Tikslinė grupė – Aukštaitijos regiono romų jaunimas.

Neformalusis tautinių mažumų ugdymas

Lietuvoje veikia per 40 tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų, kuriose mokosi įvairaus amžiaus vaikų ir jaunimo, kurie turi galimybę išsaugoti ir puoselėti savo etnolingvistinį gyvybingumą, tradicijas, tautinį identitetą, nes sekmadieninės mokyklos suteikia galimybę tautinėms mažumoms mokytis gimtosios kalbos, istorijos, supažindina su tautine kultūra ir tradicijomis bei kultūros paveldu.

Dalyvavimas įgyvendinant tautinių mažumų neformaliojo švietimo priemones yra viena iš Departamento funkcijų. 2018 m. gautos 28 paraiškos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų veiklai, finansuoti 26 projektai, skirta iš viso 22900 eurų. Už šias lėšas sekmadieninės mokyklos įsigijo mokymo priemonių, kompiuterių ir kitos skaitmeninės technikos mokymo veiklai pagerinti, tautinių rūbų, tautinių muzikos instrumentų, organizavo renginius įvairių tautinių švenčių metu. Taip pat turėjo galimybę vykdyti įvairias pažintines veiklas – vyko į ekskursijas, bendradarbiavo ir dalijosi patirtimi dalyvaudami bendruose projektuose, mokėsi rankdarbių ir amatų, atspindinčių tautines tradicijas.

Departamentas gegužės 24–25 d. Trakuose organizavo XVI Lietuvos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų festivalį „Mūsų Lietuva“. Valstybės šimtmečio minėjimui skirta Festivalio programos tema – „Tautinės mažumos Lietuvos istorijos puslapiuose“. Sekmadieninių mokyklų kolektyvų pasirodymus sudarė dvi dalys – viena skirta Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (atliekama lietuviškai), kita, skirta tautinei kultūrai, buvo atliekama tautinės mažumos kalba. Festivalyje dalyvavo apie 250 sekmadienių mokyklų moksleivių ir pedagogų iš visos Lietuvos.

Suorganizuotas seminaras tautinių mažumų neformalaus švietimo įstaigų vadovams ir darbuotojams „Ugdymosi sėkmės kriterijai, skatinantys jaunimo motyvaciją“. Seminaro metu buvo aptariami neformalaus švietimo mokyklų veiklos planai, mokymo programos, dalijamasi jau sukaupta gerąja patirtimi, naujovėmis, skaitomi pranešimai apie tautinių mažumų jaunimo motyvaciją lemiančius sėkmės veiksnius, mokymo priemones internete, dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto galimybes. Pateikta informacija apie mokytojų kvalifikacijos kėlimo galimybes. Pradėta formuoti grupė sekmadienių mokyklų mokytojų, norinčių įgyti pedagogo kvalifikaciją. Seminare dalyvavo 23 mokytojai, atstovaujantys 10 tautybių sekmadienines mokyklas (armėnų, azerbaidžaniečių, baltarusių, latvių, lenkų, romų, rusų, totorių, vokiečių, žydų) iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Kėdainių, Alytaus, Švenčionėlių.

Tautinių mažumų kultūros centrų veikla

Siekiant užtikrinti galimybę tautinių mažumų nevyriausybinėms organizacijoms vykdyti veiklas, skatinančias tautinių mažumų atstovus dalyvauti tautinės tapatybės išsaugojimo bei integracinėse priemonėse (pagrindinės priemonės: tautinių mažumų kultūros ir tradicijų puoselėjimo ir sklaidos renginiai, susitikimai su kultūros ir visuomenės veikėjais, seminarai ir apskrito stalo diskusijos, neformalus ugdymas, valstybinės kalbos kursai, kompiuterinio raštingumo mokymai ir pan.), buvo skelbtas atskiras Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos projektų konkursas 2018 metams. Šiam konkursui paraiškas galėjo teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruoti Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrai, kurių veikla atitinka Departamento direktoriaus patvirtintas Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos rekomendacijas.

Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos projektų konkursui buvo pateikta 17 paraiškų, kurių bendra suma – daugiau kaip 830 tūkst. eurų, iš departamento buvo prašoma virš 583 tūkst. eurų. Finansuota 13 projektų, iš tautinių mažumų kultūros centrų iš valstybės biudžeto skiriant 231 tūkst. eurų, suteikiant galimybę juose burtis ir savo veiklą organizuoti tautinių mažumų nevyriausybinėms organizacijoms, neformaliojo ugdymo mokykloms, tautinio meno kolektyvams, atlikėjams ir autoriams.

Igyvendinant 2017–2020 metų korupcijos prevencijos programą, atlikti viešųjų įstaigų Kauno įvairių tautų kultūrų centro ir Tautinių bendrijų namų veiklos vertinimai korupcijos prevencijos rizikų valdymo požiūriu.

Tarpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvos

Departamentas vadovaudamasis pilietiškumo, dialogo ir kultūrų įvairovės vertybėmis bei pasisakydamas už asmenybės savitumą, religinę ir kultūrinę įvairovę, nuosekliai prisidėjo prie tolerancijos kitataučių atžvilgiu skatinimo Lietuvoje. Palaikė ryšius ir bendradarbiavo su asmenimis, priklausančiais tautinėms mažumoms, iš dalies finansavo tautinių mažumų integracijos ir tapatumo išsaugojimo priemones.

Skatindamas toleranciją ir dialogą tarp visų mūsų šalyje gyvenančių tautybių žmonių, paskelbė konkursą žurnalistams, besidominančiais tautinių mažumų tematika, teikti paraiškas ir dalyvauti tradiciniame konkurse premijai „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ gauti. Į premiją galėjo pretenduoti straipsnio, radijo arba televizijos laidos, skatinančios tarpkultūrinį dialogą autorius arba autorių kolektyvas, savo darbą publikavęs spaudoje arba elektroninėje žiniasklaidoje, skelbęs per radiją arba televiziją. Komisijos sprendimu 2018 m. pagrindinė pinigine premija „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ skirta Ina Šilinai už dokumentinį multimedijos projektą „Tapatybė“, skelbiamą portale nanook.lt. Papildomą specialiąją premiją pasidalino Teresos Rožankovskajos, Arūno Brazausko ir Antoni Radčenko autorių kolektyvas bei www.15min.lt portalo dienos redaktorė Kristina Aržuolaitienė.

2018 m. liepos 1 d. Vilniaus rotušės aikštėje suorganizuotas renginys „Šimtas Lietuvos veidų – sujunkime Lietuvą“, kuriame dalyvavo 14 Lietuvos tautinių mažumų meno kolektyvų iš Vilniaus, Klaipėdos, Visagino, Kauno. 11 tautinių mažumų kolektyvų savo veiklas pristatė Lietuvos tautinių mažumų paviljone.

Diskusijų festivalyje „Būtent!“ vyko Departamento inicijuota diskusija „Nekaltumo prezumpcija. Ar taikoma tautybei“. Dalyviai diskutavo apie tai, ar etiškai elgiasi žiniasklaidos priemonės, akcentuodamos įtariamųjų tautybę, kaip ši žinia pasiekia visuomenės informavimo priemonės, ar reikalinga nurodyti tautybę teismo nuosprendžiuose ir kituose procesiniuose dokumentuose, ir kaip tai įtakoja stereotipų atsiradimą mūsų visuomenėje.

Lietuvoje penktą kartą minint Tarptautinę tolerancijos dieną, Lietuvos mokslų akademijos didžiojoje salėje vyko Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio globojamas, Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės organizuojamas iškilmingas renginys. Šventės metu Ministras Pirmininkas ir Departamento direktorė Vida Montvydaitė apdovanojo ir pagerbė asmenis, labiausiai prisidėjusius prie pilietinės visuomenės kūrimo, tautinių kultūrų puoselėjimo bei tarpkultūrinio dialogo skatinimo Lietuvoje.

Departamento atstovai dalyvavo Tarptautinės žmogaus teisių dienos proga Vilniuje organizuotame Nacionaliniame žmogaus teisių forume. 2018 metais forumas buvo skirtas galimybių temai. Susivienijusios akademinė, valstybinio ir nevyriausybinių sektoriaus bei tarptautinė bendruomenės taip minėjo 70-ąsias Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos pasirašymo metines.

Visuomenei parengta 150 informacinių pranešimų apie tautinių mažumų kultūrą, renginius bei nevyriausybinių organizacijų veiklą.

Akademinis bendradarbiavimas

Suorganizuotas baigiamųjų mokslo darbų tautinių mažumų tematika konkursas siekiant paskatinti aukštųjų universitetinių mokyklų studentus domėtis Lietuvos tautinėmis mažumomis ir įvairių studijų kryptių mokslo darbams rinktis su tautinėmis mažumomis susijusias temas. Lietuvos tautinių mažumų tematika yra įdomi daugeliu aspektu, ją nagrinėja istorikai, sociologai, politologai,

filologai, kultūrologai, menotyrininkai ir t.t. Departamentas net tik remia ir skatina akademinį domėjimąsi tautinėmis mažumomis, bet ir pats aktyviai bendradarbiauja su mokslininkais.

Baigiamuosius darbus pagal nustatytus kriterijus vertina Departamento įsteigta Akademinė taryba, sudaryta iš Lietuvos aukštųjų universitetinių mokyklų (Aleksandro Stulginskio, Balstogės, ISM Vadybos ir ekonomikos, Kauno technologijos, Klaipėdos, Lietuvos edukologijos, Majamio (JAV), Mykolo Romerio, Šiaulių, Vilniaus Gedimino technikos, Vilniaus, Vytauto Didžiojo universitetų, Generolo Jono Žemaičio karo akademijos, Lietuvos socialinių tyrimų centro, Vilniaus dailės akademijos) atstovų, mokslininkų, tyrėjų, ekspertų.

Akademinė taryba išrinko 2018 metų baigiamųjų mokslo darbų tautinių mažumų tematika konkurso laimėtojus, kurie gavo diplomus ir pinigines premijas. Akademinis požiūris yra labai aktualus departamentui, dalyvaujančiam formuojant ir įgyvendinančiam tautinių mažumų politiką, numatant savo tolimesnės veiklos kryptis.

2018 metais akademinį baigiamųjų darbų konkurso laimėtojais tapo Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto absolventė Rūta Matimaitytė, Aurėja Jutelytė, Justas Stončius iš Klaipėdos universiteto už geriausią doktoranto publikuotą mokslinį straipsnį „Vilniaus „Valiutininkų byla“ 1962 metais: antisemitizmas sovietinėje Lietuvoje“. Specialiąją vertinimo komisijos premiją Akademinė taryba skyrė Vilniaus universiteto Polonistikos centro absolventei Karinai Čarneckajai už baigiamąjį bakalauro darbą „Vilniaus rajono vietovardžių vartoseną Lietuvos lenkų kalboje (sociolingvistinis tyrimas)“.

Tautinių mažumų departamentas ir Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka pasirašė bendradarbiavimo susitarimą tarp šių dviejų institucijų. Pasirašytas dokumentas atveria kelią abiejų institucijų darbuotojams bendromis pastangomis tirti, saugoti ir įprasminti Lietuvos tautinių mažumų istoriją ir paveldą, plėtoti bendradarbiavimą akademinį tyrimų srityje, įgyvendinti bendras projektines mokslines iniciatyvas, teikti tarpusavio pagalbą vykdant teisės aktais priskirtas funkcijas. Susitarimu Tautinių mažumų departamento ir Vrublevskių bibliotekos darbuotojams bus sudaryta galimybė dalyvauti bei kartu įgyvendinti mokslinius projektus, organizuoti tyrimus, konferencijas, seminarus, diskusijas ir kitus renginius, susipažinti su šių institucijų veikla ir darbo specifika.

Departamentas kartu su Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka organizavo mokslinį-praktinį seminarą „Biblioteka – skirtingas kultūras jungianti erdvė“. Seminaro tikslas buvo aptarti įvairių Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų indėlį į Lietuvos kultūrą, jų palikimą mūsų šalies bibliotekose, pasidalinti aktualiomis dabarties integracijos problemomis.

Departamentas pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su Vytauto Didžiojo universitetu. Šiuo susitarimu išpareigota siekti glaudesnio teorijos ir praktikos sąlyčio, įgyvendinant priskirtas funkcijas - kartu organizuoti ir įgyvendinti mokslinius tyrimus, konferencijas, diskusijas ir bendradarbiavimo iniciatyvas tautinių mažumų bei tarpkultūrinio dialogo srityse, teikti abipusę pagalbą analizuojant ir tyrinėjant su Lietuvos tautinėmis mažumomis susijus klausimus, sudaryti sąlygas abiejų šalių darbuotojams naudotis institucijų atliktais tyrimais, studijų rezultatais, statistinių duomenų ištekliais. Universiteto studentams – atlikti praktiką Tautinių mažumų departamente.

Kartu su Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija organizuota konferencija-diskusija „Lietuvių kalbos mokymo iššūkiai mokyklose tautinių mažumų mokomąja kalba“.

Departamentas kartu su Lietuvių kalbos institutu parengė mokymo priemonę, skirtą Lietuvoje gyvenantiems rusakalbiams asmenims, kuri remiasi unikaliu S. Temčino mokymo metodu, leidžiančiu per labai trumpą laiką pramokti lietuvių kalbos pagrindus ir toliau savarankiškai gilinti lietuvių kalbos žinias. Sergejus Temčinas yra diplomuotas intensyvaus užsienio kalbų dėstymo metodikos specialistas. Mokslininko interesų sritys: baltų ir slavų kalbų istorinė žodžių daryba ir etimologija, LDK bažnytinė slavų raštija, senoji slavų kalba ir tekstologija, netradicinės užsienio kalbų dėstymo metodikos.

Departamente vyko Montanos Valstijos Billings universiteto mokslininkės dr. Susan Barfield paskaita, kurioje mokslininkė pasidalino patirtimi, integruojant tautinių mažumų kultūrą į ugdymo programas JAV ir kitose valstybėse. Paskaitoje „Švietimo segregacija, etninių mažumų įtraukimas ir asimiliavimas“ S. Barfield pristatė įvairius švietimo modelius, iliustruojančius skirtingą politiką etninių mažumų atžvilgiu.

Direktorė

Vida Montvydaitė